

דיקטטורה?

אתה הדמוקרטיה הבריטית יעילה, ממושמעת ומוכשרת יותר עד אין ערוך.

בעצם הימים האלה נערכת בברית המועצות ועידת המפלגה הקומוניסטית. תלמידיו של יוסף סטאלין ערכו סיכום מפד תיע. הם קבעו כי הדיקטטורה האישית של מורם הגדול היתה בלתי-יעילה בפנים וברחו וגרמה נזקים חמורים למדינה.

כך נקברה רוחו של סטאלין, האיש שהטביע את חותמו על דור שלם, 35 חודשים בלבד אחרי שנקברה גופתו. למעשה, לא היה צורך בהפגנה כזאת. כי העולם כבר נוכח לדעת בשנים אלה, לתהמתו הרבה, כי הנהגה החדשה, שאינה מבוססת על דיקטטורה אישית קיצונית, מוכשרת עד אין השוואה יותר ממשרו של סטאלין.

ניקיתה כרושצ'וב, אדם שלא עסק מעולם במדיניות-חוץ, השיג בשנה אחת יותר הישגים מאשר השיג סטאלין הגדול בעשר השנים הקודמות.

זהו לקח שכדאי מאד להרהר בו.

אמת ויצוב: המשטר הקיים בארץ התמוטט כליל. הוא דומה יותר למחסן של גרוסאות אנושיות, מאשר למנהיגות של עם הלוחם על קיומו. אולם תורבן זה של המשטר אינו נובע מן הסממנים הדמוקראטיים ששרדו בו. הוא נובע מהרכבו האנושי והחברתי.

אדם הם השרידים האחרונים של צמרת אשר אבד עליה הכלח, ה"מתאימה למציאות של תשט"ז" כמו דינזאורוס או ממותה. זוהי צמרת שאיבדה מזמן כל תחושה-הישיג ייעודי, השלטת אבד אינה מנהיגה. מחורבן הדט של ייעוד בלבה, אין היא מסוגלת גם להלחם אחרים, להנהיגם בכל כיוון שהוא, למחלמה או לשלום. היא יכולה רק לשקוע לאיטה ברפש של שחיתות ורקבון.

שום פירר רכוב על טאנק, שום אלוף במדים מבריקים, לא יוכל לסלק צמרת זו. היא תסולק רק כאשר תקום צמרת חדשה, חדורה בלהט של רעיון גואל, מורכבת מ"אנשים המוכנים לשמש דוגמה אישית בקרבת עצמית.

אותו פסוק אוילי עוד מרחף באוויר: "מניין ניקח מנהיגים חדשים? מי יכול לבוא במקומם של ראשי המדינה?"

מנהיגים אינם נופלים מן השמיים. הם מתגבשים ומדקפים בשנים של מאבק ומאמץ. הם אינם נולדים באווירה של התפטרות והתאבדות. אולם כשיצא מחנה לדרכו, כי החלטה נחושה לשנות את פני הדברים במדינה, יקמו בו בשעת המסע מנהיגים שאיש לא ידע על קיומם.

לולא יצא דור המתחרת למאבק על הקמת המדינה, היה יגאל אלון דג כיום וגים בגינוסר, אדם בשם משה דין היה חי לו באחד המשקים של נהלל, ואחד אברהם שטרן היה מענה סטודנטים באוניברסיטה העברית בהרצאות שיגרתיות.

המעטים קמים מבין הרבים, ורק בקרב הרבים יש להם ערך וחשיבות. המצב במדינה לא ישתנה כל עוד חולמים בה רבים על דיקטטורה גואל, במקום לבוא קודם כל בתבונה אל עצמם.

אם מותר לגנוב חרוז מן האינטרנציונל: "לא אל, לא מלך, לא גיבור..."

רתו האמיתית היא לפטור את עצמו מן החובה לפעול בעצמו לשינוי פני הדברים. הוא רוצה ל"גדל על אחרים את החובה המוטלת קודם כל על עצמו.

הדרך הרעיונית לדיקטטורה היא דרך של פחדנות, של נוחיות, של התפרקות מן ה"אחריות.

הפיתוי הגדול הגלום ברעיון הדיקטטורה נובע מאשליה: האשליה של היעילות.

הדיקטטורה מפנה תמיד לציפור חזית ה"אומרת כולה יעילות החלטות ברורות, ביצוע מהיר, מיסדרים מבריקים. לעומתה נראית הדמוקרטיה תמיד מן הצד השלומיגלי ביר: כנסת המורכבת ברובה מפטפנטים מקצועיים, מבוכה של חוסר-החלטה, התרוצצות של אינטרסנטים הדואגים לעצמם וה"מצפפים על גורל המדינה.

השאלה היא: מה מתחבא מתאחורי הרושם החיצוני?

לפני אחת-עשרה שנה, כאשר בני שנתון 1938 היו בני שבע שנים, התמוטט המשטר הנאצי. עד אותו רגע היה נדמה שזה המשטר היעיל ביותר בעולם: ריכוז קיצוני של כוח בידי איש אחד איפשר החלטות מהירות וברורות, שבוצעו בדיקטטורה ובכוח מופתי על-ידי שמונים מיליון גרמנים.

אך כשירד המסך על משטרי-אימים זה, נסתבר משפט המיסמכים שמעולם לא היה יעיל. המנהיג לא היה רק מטורף, אלא גם חסר-קו והססן. מלחמת-אחים מתמדת היתה נטושה בין חברי הצמרת, ששואו איש את רעהו וגרמו לבידוד פנטסטי של כוחות ה"אומה. בהשוואה להתרועצות כללית זו, ש"היתה מהולה בנימות של טירוף אישי, נר-

ונו לגדל ולטפח מסביבו אישים חדשים, לזרוע זרעים של גדולה אנושית שיצמיחו דור של מנהיגים. כזה היה יצחק שרה, הוא הקיף את עצמו בקבוצה של אומי ריכרין, אנשים חפרי מעוף וברק שכל כוחם בניעוץ ראש ובמילודי פקודות.

דיקטטורה של דוד בן-גוריון פירושה דיקטטורה של אנשי קבוצה זו. הם הקובעים כבר כיום איזו אינפורמציה תגיע אליו, מה עליו לדעת ומה יש להעלים ממנו. אלוהים

מ"ה אחת מרחפת בשבועות אלה על כל שיחה בין אנשים אשר מצב המדינה נובע ללבם.

היא הופיעה שוב ושוב במכתבים שהגיעו למערכת זו. היא הוזכרה — בהיסוס, באי-רצון, אבל בקול רם — בוויכוחים פרטיים בכל מקום שם נפגשו צעירים רציניים וגילו את מחשבותיהם הנסתרות.

היא לא הוזכרה על-ידי פורשים מלידה, חסרי-אחריות ופזרניים מושבעים. להיפך, היא ריחפה על שפתותיהם של צעירים פשוטים ונאמנים, לובשי המדים של אתי מור ולובשי המדים של מחר, שי קיממו את עור מצחם בחיפושם המוראג אחרי מוצא כל שחוא.

המלה היתה: דיקטטורה.

אפשר להבין ולהעריך את הצעירים ה"מסתכלים כיום ביאוש גובר והולך במש"טר הדמוקרטי הקיים בארץ. לפני חודשים צילצלו המנהיגים בפעמוני האזעקה והודיעו כי השמדה וכליון צפויים למדינה, אם לא תקום מיד נגד מצרים המזוינת. מטר של נאומי-מתכת ירד בכנסת. קרן המגן הוקמה. הנוער התכונן בלבו למלחמה — לא בהתלהבות, לא ברצון, אלא כדבר שנאמר לו כי אין מנוס ממנו.

ואחרי הרעש — קול דממה דקה. דממה דקה של חוסר-מוצא ושל חוסר-מעש מוחלט, של צפייה אווירית לנשק אמריקאי חסר-ערך, של התרועעות שגורים וטיוזי שרים. ברממה דקה זו לא היתה רוח אלוהים. לא היתה בה רוח בכלל.

בהיסח-הדעת דובר על תכניות-חירום, ש"נזרקו לסל עוד לפני שהתייבשה הדיו. אולם למעשה היה ברור כי תכנית המלחמה נקברה, וכי שום תכנית אחרת לא באה במקומה. הכל המשיך להתנהל כפי שהתנהל עד כה, כאילו לא קרה דבר — לא אינדיבידואלי קאהיר, לא טאנקים לריאד, לא תותחים ל"באגדאד, לא מיסטרס ל"דמשק.

למראה תמונה זו של ספינה, המטירה בעצלתיים לקראת האבדון, כשגשרה-הפיקוד עוזב והקצינים סועדים את לבם בחדר-האוויר כל — מה צריך, מה יכול צעיר נורמלי לחשוב? לאיזו מסקנה עליו להגיע, אם לא התאזר לחלוטין, אם הוא רוצה לעשות משהו למען עמו ומדינתו?

עזי לפני שנתיים, כשהזכיר מישו את המלה דיקטטורה, הוא התכוון לאדם אחד: דויד בן-גוריון. כיום שוב אין אדם החושב על כך ברצינות.

האדם שחזר משדה-בוקר אינו אותו איש שפרש שנה לפני כן מן השלטון כדי להתבודד במדבר. ביום זאת, נדמה היה כאילו חבורה של עסקנים וגבאים מפלגתיים כבלה את הענק. אחרי חזרו נסתבר כי הענק התכופ, וכי אדם עייף ורצוף הוא זה היושב עתה בראש הממשלה. המבוכה הכללית ב"שלטון משקפת רק את המבוכה האישית של דויד בן-גוריון.

בינתיים היתה גם שהות להעריך מחדש את הנהגת בן. גי. בימי המלחמה. יותר ויותר נתברר כי אין זה פרק שכולו זוהר. לזכות בן. גי. אפשר לזקוף את פעולת נחשון וכמה מבצעים מבורכים אחרים. לחובת בן. גי. יש לזקוף את אבדון ירושלים. את התבוסה של טרונן, ואת השואה הלאומית של אב"ע-גילה.

גדולתו של מנהיג נמדדת בכשי-